

"החופש היה קשה ומכאיב"

שבעים וחמש שנה לשחרור

בית לוחמי הגטאות

ע"ש יצחק קצנלסון למורשת השואה והמרד (ע"ר)

"זיכרון בסלון" עם בית לוחמי הגטאות

בית לוחמי הגטאות

ע"ש יצחק קצנלסון למורשת השואה והמרד (ע"ר)

מימיו הראשונים ביקש בית לוחמי הגטאות למסור את סיפור השואה תוך התמקדות בגבורה על גווניה הרבים, באפשרות לבחור, גם במצבים קשים, בניצחון רוח האדם ובבניית החיים מחדש במדינת ישראל. בבית לוחמי הגטאות המוקד הוא האדם, אז, בימי השואה, וכיום.

נזכור / אבא קובנר

את הרגליים
את הרגליים שחיפשו מפלט
ולא היה מנוס עוד.

ואת שקפצו ידיהם לאגרוף,
האגרוף שחפן את הברזל,
הברזל שהיה לנשק החזון,
הייאוש והמרד.

והם ברי הלבב,
והם פקוחי העיניים,
והם שהשליכו נפשם מנגד
וידם קצרה מלהושיע;
נזכור את היום.

את היום בצהריו.

את השמש שעלתה על מוקד הדמים,
את השמיים שעמדו גבוהים ומחרישים.

נזכור את תלי האפר
אשר מתחת לגנים הפורחים.
יזכור החי את מתיו
כי הנה הם מנגד לנו.
הנה ניבטות עיניים
סביב סביב.
ואל דומי, אל דומי לנו
עדי יהיו חיינו ראויים לזכרם.

נזכור את אחינו ואחיותינו.
את בתי העיר ואת בתי הכפר,
את רחובות העיירה שסאנו כנהרות
ואת הפונדק הבודד עלי אורח;
את הישיש בקלסתר פניו,
את האם בסודרה,
את הנערה בצמותיה.
את הטף, את הטף,
את אלפי קהילות ישראל
על משפחות האדם.
את כל עדת היהודים אשר הִכְרָעָה לטבח
על אדמת אירופה מיד הכורת הנאצי;
את האיש שזעק פתאום
ובזעקתו מת.
את האישה שחבקה תינוקה אל לבה
וזרועותיה צנחו.
את התינוק שאצבעותיו
מגששות אל פטמת האם
והיא כחולה וצוננת.

לפני שבעים וחמש שנים, החל מקיץ 1944 ועד לאביב 1945, שוחררו שעל שעל אדמות אירופה מהכובש הנאצי.

אחרוני היהודים יצאו מן המסתרים, אָחַד מְעִיר וּשְׁנַיִם מְמַשְׁפָּחָה, מן היערות, מן האסמים, מן המרתפים ועליות הגג ומן המחנות המשוחררים.

האם היה יום השחרור יום מאושר, כפי שייחלו לו בכיסופיהם לאורך שנות העינויים? אל איזה מין עולם יצאו? מה נותר להם בו? למה אפשר היה לקוות?

באירוע מיוחד זה של "זיכרון בסלון" נפגוש סיפורי שחרור שונים של חברות וחברי קיבוץ לוחמי הגטאות ונהיה איתם, בין הייאוש לתקווה, בין "אור אחרון" ל"אור בקצה".

שחרור מחנה
בוכנוואלד
11.4.1945

צילום: מרגרט בורק-ווייט

שרר שקט מוחלט. לפתע – אלפי תותחים קורעים את הדממה.
ב-17 בינואר התחיל "הצבא האדום" בהתקפה. בעל הבית אמר לנו:
"העיר נכבשה". צביה, הכלב שלנו ואני יצאנו אל הכיכר. ראינו טנקים
סובייטיים וטנקיסטים שחורים משחור מפיח צוהלים, ופתאום – וזה קרה
לי בפעם הראשונה – התחלתי לבכות.

היום הזה, 17 בינואר, היה היום העצוב ביותר בחיי... הטנקיסטים
המתנשקים, הפרחים המועפים לעברם, שמחת ההמונים, הרגשת
החופש והפדות ואנו – אני עם צביה והכלב – עומדים בין ההמון בודדים,
מיותמים, אחרונים, ויודעים היטב שאין עוד עם יהודי. איזו שמחה יכולה
להיות? הייתי שבור...

יצחק צוקרמן

אני מתקרבת אל מה שהיה בית החרושת של אבי.
הלב דופק בפראות. אני מתחילה לעלות לעבר
בית החרושת ולעיניי – אולמות ריקים, שום מכונה.
אני נתקעת על מקומי ולא רואה את מה שציפיתי לראות...
אני נכנסת להיסטריה, צורחת... צורחת... צורחת...
אספתי את עצמי וברחתי. הצטרפתי לקיבוץ.

אורה ברוט

בתחילת 1946 הגעתי לפולין מ"הדובים הלבנים". החלטתי שאסע לראות את הרובייושוב, עירי. ראיתי שהעיר שלמה, אבל משהו היה מוזר בעיניי. פתאום תפשתי: העיר נשארה כפי שהייתה, רק ריקה מיהודים! הגעתי לביתנו. נשימתי נעצרה ודפקתי בדלת. לאחר שהצגתי את עצמי נתנו לי להיכנס. הבינותי שבביתנו מתגוררים עתה פליטים פולנים. חיפשתי בבית, קיוויתי שאולי אמצא איזה סימן, או חפץ שיזכיר... אבל שום דבר! משהו חדש הלם עתה בתודעתי: נשארתי יחיד מכל בני משפחתך! הייתה זו הפעם הראשונה, ואני בן עשרים ושבע, שחשבתי על עצמי במושג של יתמות. הרבה זמן לא יכולתי לצאת מהדיכאון.

יוסף פרומר

בחודשים שאחרי השחרור נדדתי. בהיותי ילידת ברית המועצות נלקחתי למחנה שבו ריכזו אוסלנדרים (זרים). בנות הלשינו אחת על השנייה על שיתוף פעולה עם הגרמנים. למדתי להתנהג בפראות. חמדתי תכשיטים ושמלה יפה וסיגריה ריחנית. היות שהייתי צעירה ובלתי מנוסה הלכתי עם זה. הבושה באה רק מאוחר יותר. אז גם הבינותי שההרפתקאות שנסחפתי אליהן לא היו אלא תגובה של טובעת הנאחזת בכל קנה קש אפשרי. די מהר תפסתי את עצמי מהתחתית שהגעתי אליה ללא אשמתי, אלא בגלל המלחמה... הייתי בת שמונה עשרה.

נינה ונגרוב

שאלות לשיח משותף

באילו תחושות שונות מלווה יום השחרור? האם זהו יום שמח או עצוב?

הוגה הדעות היהודי-גרמני תיאודור אדורנו כתב את דברים אלה בשנת 1949:

"לכתוב שירה אחרי אושוויץ זו ברבריות"

מה הייתה כוונתו לדעתכם? מהי עמדתכם לגבי אמירה זו?

לילה בוא, רד עליי,
בוא עטוף אותי עכשיו,
עצום את שתי עיניי.
רד לאט, את עין השמש האפל,
שים ידך ביד הגשם הנופל, ונופל.
וענן יחוג מעל ימי הים...
גשם בוא, רד עליי,
שא אותי ואת ימיי, אל תוך הנעלם.

גשם בוא, רד עליי,
בוא כסה אותי עכשיו, אותי ואת ימיי.
רד לאט, רד ושא אותי לשם,
אל נא, אל תחדל לרדת לעולם,
אל תחדל.
רד עכשיו, רד עליי,
שא אותי ואת ימיי, אל תוך הנעלם.
וענן, יחוג מעל ימי הים,
חוג יחוג יומם וליל,
חוג יחוג ורוח מיילל.
והים יגיע עד גגות תבל,
ואין אוויר, אין אש, אין חול,
אור אחרון יגווע בלאט בלי קול
וקץ לכול.

גשם אחרון

מילים: אהוד מנור

לחן: יאיר רוזנבלום

ביצוע: עברי לידר

נשוב לסיפורה של נינה ונגרוב: אנשים שפגשתי אמרו לי: "אולי תבואי לקיבוץ?"

שאלתי: "מה זה קיבוץ?" אמרו לי: "זה המקום שאנשים מחכים בו עד שנוסעים לפלשתינה."

חבורה מבין השורדים החליטה, עוד בהיותם פליטים באירופה, להקים את קיבוץ לוחמי והגטאות ואת בית לוחמי הגטאות. הייתה בכך בשורה לעם ולעולם: חידוש החיים היהודיים וחידוש ערכי האחוה האנושית ושוויון ערך האדם שאבדו בשנות המלחמה והשואה.

דברים שנשא יצחק צוקרמן בטקס העלייה על הקרקע:

"יקום פה על הגבעה הזאת יישוב שוקק חיים. יישוב עובד וחורש את אדמתו, מקים

מפעלי מלאכה, פותח לרווחה את שעריו לילדי הגולה, ליהודים... מקירות הרוסים

באנו הנה וברצוננו להקים קירות חדשים, בתים חיים..."

יג מי האיש, החפץ חיים;

אוהב ימים, לראות טוב.

יד נצור לשונך מרע;

ושפתיך מַדְבַּר מרמה.

טו סור מרע ועשה טוב;

בקש שלום ורדפהו.

מי האיש

תהילים ל"ד, י"ג-י"ד

לחן: ברוך חייט

ביצוע: רונית אופיר

"סור מרע ועשה טוב" –

מה משמעות הציווי עבורכם?

"אני פונה לנוער, לאלה שייבנו את עתיד הארץ הזו
ויעצבו את החברה כאן. כאשר נסתיימה מלחמת העולם
השנייה, לאלה מאתנו ששרדו היה החופש קשה
ומכאיב. אבדן הכול: משפחה, חברים, מיליוני יהודים –
הורגש בעצמה אכזרית.

לחזור לחיים, להתחיל הכול מחדש נראה כבלתי אפשרי
כמעט. עזרה לנו האמונה והתקווה שהעולם החדש יהיה
אחר, שבארץ שלנו, בישראל, החברה תהיה צודקת,
מוסרית, טהורה, ובה יישמר צלם אדם בכל התנאים ובכל
המצבים.

וחלמנו על שלום, סוף סוף שלום. היו געגועים לזה והיה
חלום. בשם הלוחמים מאז אני קוראת לנוער שלנו: שמרו
על החלום, טפחו אותו, היאבקו עבורו".

כל הנרות
שהדלקנו בלילה
לא יגרשו את החושך הקר הזה.
כל הרוחות שנשבו כל הלילה
לא יכבו את האור בקצה.
לא יכבו את האור
שעולה בבוקר.
תחפשי, תשאלי,
וגם את תגלי
התשובה עוד נישאת ברוח.
יש כתובות על הקיר,
בכיכר של העיר.
יש לפעמים רגעים שנדמה
הנה האור בקצה
מהבהב בחושך.

החיים ילדתי
זה סיפור רציני,
לפעמים אני מת מפחד.
מהצל של עצמי,
מכל מה שסביבי.
יש לפעמים רגעים ונדמה
הנה האור בקצה
ופתאום זה חושך.
וגם את כמו כולם
שאיבדו את דרכם
תחפשי איזה אור בחושך.
תתבגרי, תשתני,
הזדקני ותיראי:
יש לפעמים רגעים שנדמה
הנה האור בקצה
מפרפר בחושך.

האור בקצה

מילים: יהודה פוליקר ויעקב גלעד

לחן: יהודה פוליקר

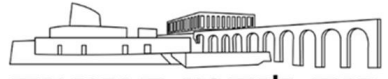
ביצוע: אריק איינשטיין

את הערב נסיים בסבב קצר:

נשתף בתחושה, במחשבה...

בית לוחמי הגטאות
ע"ש יצחק קצנלסון למורשת השואה והמרד (ע"ר)

תודה על השתתפותכם